

ITEM Commentaar: Uitslag Provinciale Statenverkiezingen

In aanloop naar de Provinciale Statenverkiezingen op 15 maart 2023 heeft ITEM een [Reflectie](#) gepubliceerd. Zeven van de twaalf provincies in Nederland grenzen aan een buurland. De Provincie Limburg kwalificeert in zijn geheel als 'grensregio', volgens de definitie van Eurostat. Of het nu gaat om het versterken van de arbeidsmarkt en economie door de mogelijkheden over de grens te benutten, of het aanpakken van grensoverschrijdende opgaven als de energietransitie: het vereist aandacht voor de grensregio en grensoverschrijdende samenwerking. Uit de verschillende onderzoeken van ITEM blijkt steeds weer dat een goede organisatie van grensoverschrijdende samenwerking noodzakelijk is en het niet als een gegeven kan worden beschouwd. Toch speelde grensoverschrijdende samenwerking [een bescheiden rol](#), was de algemene conclusie van de ITEM Reflectie. Indien benoemd kent het een economische invalshoek, waarbij wensen niet worden bijgestaan met concrete organisatievoorstellen om doelen te verwezenlijken. Opvallend genoeg worden veel grensoverschrijdende kansen en/of noodzaken niet eens benoemd. Denk hierbij aan de energietransitie of zorgsamenwerking. In de [Next ITEM](#) zijn de resultaten bediscussieerd met verschillende kandidaten voor de Provinciale Staten en Eerste Kamer. Hierbij onderschreven allen het belang van grensoverschrijdende samenwerking en de rol van de Provincie daarin.

Inmiddels zijn alle stemmen geteld en is de verkiezingsuitslag per provincie vastgesteld.¹ Op 29 maart 2023 zijn de nieuwe Statenleden geïnstalleerd. In alle provincies is BBB de grootste partij geworden, zo ook in de grensprovincies. De samenwerkende partijen van GroenLinks en PvdA zijn tezamen na BBB de grootste in veel grensprovincies². Mits de partijen daadwerkelijk inhoudelijk samen gaan werken. Alleen in de provincie Zeeland doen GroenLinks en PvdA daadwerkelijk als gezamenlijke partij mee.

Volt en JA21 zijn eveneens, zoals BBB, partijen die voor de eerste keer met de Provinciale Staten meedoen.³ Zij hebben daarbij ook één of twee zetels bemachtigd in de grensprovincies.⁴ Voor de meer gevestigde partijen, zoals in de screening van de ITEM Reflectie opgenomen, geldt veelal dat zetels zijn verloren of gelijk gebleven.

Wat betekenen de verschuivingen van partijen in de Provinciale Staten voor grensoverschrijdende samenwerking? Hoe staan de grootste partijen tegenover grensoverschrijdende samenwerking? Welke adviezen zijn er mee te geven aan de Statenleden en bij de vorming van een nieuw provinciebestuur, de Gedeputeerde Staten? ITEM voorziet hierop van commentaar.

Wat betekent deze uitslag voor grensoverschrijdende samenwerking op basis van de partijprogramma's?

Quick Scan: BBB

In de ITEM Reflectie is BBB als nieuwe partij bij de screening niet meegenomen.⁵ Immers, de selectiemethode was gebaseerd op de huidige samenstelling van de Provinciale Staten. Nu BBB meer dan 3 zetels in de grensprovincies kent, is de eerste vraag dan ook welke standpunten de partijprogramma's van BBB ten aanzien van grensoverschrijdende samenwerking beschrijven. Hiervoor is een quick scan van de partijprogramma's gemaakt, waarbij de focus is gelegd op de elementen die direct met de grensregio of grensoverschrijdende samenwerking zijn gekoppeld. In

¹ Zie bijvoorbeeld hier: <https://nos.nl/collectie/13923/artikel/2467604-bekijk-hier-alle-uitslagen-van-de-provinciale-statenverkiezingen> of <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/provinciale-staten/uitslagen/uitslagen-per-gemeente>

² M.u.v. provincie Drenthe

³ Volt doet daarbij alleen in de grensprovincies Limburg en Zeeland niet mee. hebben ook in alle grensprovincies

⁴ Behalve voor JA21 in Drenthe.

⁵ Alleen voor de Provincie Limburg zijn alle deelnemende partijen als case study meegenomen.

de grensprovincies kennen de partijprogramma's van BBB min of meer dezelfde 8 pijlers van gezonde maatschappij, gezonde burgers, gezonde boeren, gezonde economie, gezond wonen, gezonde dieren, gezonde planten en gezonde bodem. Daarnaast kennen nog veel provinciale partijprogramma's de pijler gezonde regio's en gezond onderwijs. In **Overijssel** zijn specifiek nog de thema's energie & milieu, transparant openbaar bestuur en ambitieuze, innovatieve en grenzeloze samenwerking toegevoegd. Daarmee bestaat er een directe paragraaf over grensoverschrijdende samenwerking. In plaats van onder de verschillende pijlers, worden de grensoverschrijdende aspecten hier gebundeld:

- 'Samenwerking en de vereenvoudiging en afstemming van regels over de grenzen van de provincie, bijvoorbeeld in Euregionaal verband, kunnen Overijsselse ondernemers in staat stellen hun innovaties (beter) over de provinciale grenzen te exporteren en hun potentieel te ontsluiten.'
- 'BBB is een voorstander van de productie en consumptie van voedsel uit de streek en (grens)regio en is van mening dat Overijssel hier een stimulerende rol in heeft.'
- 'Overijssel is onderdeel van een sterke grensregio met veel potentie tot verdere economische groei. Overijssel moet intensief samenwerken met onder andere de aangrenzende provincies en Duitse deelstaten.'
- 'Overijssel kent tal van ondernemingen met grenzeloze ambities. De provincie moet ondernemers die de wens hebben te exporteren ondersteunen in hun internationalisering en mogelijkheden voor export creëren dan wel promoten.'

Gezonde maatschappij	BBB Zeeland is 'voor samenwerken over gemeente- en provinciegrenzen heen met Vlaanderen, Zuid-Holland en Noord-Brabant' BBB Limburg inzetten 'op een Limburg breed werkend veiligheidsnetwerk, mede in Euregionaal verband'
Gezonde burgers	BBB Zeeland wilt 'dat basisvoorzieningen dichtbij beschikbaar zijn voor iedereen, een gemeente of landsgrens mag geen zorg-grens zijn' BBB Limburg wilt inzetten 'op behoud van de regionale ziekenhuizen die in nauw contact staan met de omliggende academische ziekenhuizen in Euregionaal verband' BBB Noord-Brabant zet ook in 'op het behoud van de regionale ziekenhuizen die nauw in contact staan met de omliggende academische ziekenhuizen' BBB Groningen 'bevordert een goede gezondheidszorg binnen haar grenzen en gaat het sluiten van (afdelingen van) ziekenhuizen en van verzorgings- en verpleeghuizen tegen. De recente pandemie toont op harde wijze de noodzaak van een goede gezondheidszorg aan. Kinderhartchirurgie blijft in Groningen'
Gezonde boeren	
Gezonde economie	BBB Noord-Brabant wil 'dat Den Haag ervoor zorgt dat de EU- regels zorgvuldig worden overgenomen en de autonomie van Noord-Brabant respecteert' BBB Limburg: <ul style="list-style-type: none"> - 'Limburg is onderdeel van een grote en sterke Euregio met veel potentie tot verdere economische groei. Limburg moet intensief samenwerken met de aangrenzende Duitse deelstaten en Belgische provincies, zowel op het vlak van scholing als op het vlak van grensarbeid.' - 'We stimuleren ook de samenwerking binnen onze Euregio op het vlak van onder andere gezondheidszorg, veiligheid, watermanagement en vervoer/mobiliteit' - 'Onze provincie zou ondernemers die de wens hebben te exporteren naar het buitenland en samen te werken met bedrijven uit Duitsland en België moeten ondersteunen in hun internationalisering en mogelijkheden voor export creëren dan wel promoten.' - 'Gezien de centrale ligging van Limburg in de Euregio hebben goede internationale (trein) verbindingen met Duitsland en België voor ons hoge prioriteit.' BBB Gelderland wil 'Samenwerking binnen de Euregio stimuleren (voorzieningen zoals ziekenhuis, luchtvaart, Veiligheidsdiensten en mobiliteit etc)

	<p>BBB Drenthe wil de 'Banden met Duitsland verder stimuleren, onder andere met grensoverschrijdende industrie'</p> <p>BBB Groningen wil 'in plaats van aanleg van de Lelylijn bestaande regionale lijnen optimaliseren. [...] zoals de Wunderline (Groningen-Duitsland). & 'Met de Eems Dollard Regio en het bondsland Nedersaksen dient nauwe grensoverschrijdende samenwerking te worden gerealiseerd. Daartoe wordt een Groningen-Duitslandagenda opgesteld om op een gestructureerde wijze gezamenlijke kansen te benutten. Europese middelen en subsidies moeten worden verkregen en gebruikt om projecten op het gebied van infrastructuur en werkgelegenheid te realiseren.'</p>
Gezond wonen	
Gezonde dieren	
Gezonde planten	
Gezonde regio's	<p>BBB Zeeland [wil] 'Dat de overheid het werken aan beide zijden van de grens voor Nederlanders en Belgen eenvoudiger maakt. Hierdoor kan de arbeidsmarkt worden uitgebreid.'</p> <p>BBB Limburg streeft 'naar de komst van een betrouwbare drielandentrein tussen Luik, Maastricht, Heerlen en Aken die goed aansluit op de Nederlandse, Belgische en Duitse intercitytreinen.' & 'in samenwerking met de Vlaamse vervoersorganisatie De Lijn [...] naar de realisatie van een (tram)busverbinding tussen enerzijds Maastricht en Hasselt en anderzijds tussen Sittard-Geleen, Stein, Maasmechelen, Genk en Hasselt.'</p>
Gezond onderwijs	<p>BBB Zeeland wil 'samenwerken met Vlaamse onderwijsinstellingen, met name universiteiten'</p> <p>BBB Limburg wil 'avondscholen voor volwassenen met praktische beroepen realiseren (zoals Syntra in Vlaanderen). Veel Limburgers maken momenteel gebruik van de Belgische opleidingsinstituten omdat deze vakgerichte avondopleidingen in onze provincie ontbreken'</p>

Verder blijkt uit de partijprogramma's dat de BBB in de grensprovincies voorstander is voor o.a. kernenergie, en versnelde vergunningstrajecten. Een ander belangrijk woord is regionaal: elke regio in Europa is uniek en de eigen tradities en leefwijzen moeten behouden worden. Verder gaat het om regionaal kopen, consumeren, produceren/creëren, en participeren in en door de regio.

Grensoverschrijdende samenwerking: geen discussiepunt?

Daarmee bestaan bij de BBB ook plannen en aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking in enkele aspecten. Wederom wordt in Limburg meer concrete aandacht aan de grensoverschrijdende aspecten op de verschillende thema's gegeven, conform de eerdere analyse in de ITEM Reflectie. Minder aandacht gaat wederom uit naar de innovatievere thema's als energietransitie over de grens. Integendeel, eerder duidde ITEM al op de politieke gevoeligheid over de grens rondom het thema kernenergie. Ook bij de benoeming van kernenergie in de grensprovincie wordt geen blijk gegeven van deze gevoeligheden over de grens. Eveneens, als in de eerdere ITEM Reflectie geconstateerd, bestaan er minder concrete voornemens rondom de organisatievraagstukken: hoe kunnen de wensen gezamenlijk over de grens gerealiseerd en georganiseerd worden? In dit kader wordt weliswaar een aantal keer de euregio genoemd (in Limburg, in Gelderland en in Groningen met Eems-Dollard Regio) of eenmaal verwezen naar een Duitslandagenda.

Samenwerken, verbinding en contact terugbrengen en naoberschap zijn eveneens veel voorkomende waarden. Hoewel niet concreet in grensoverschrijdende context benoemd, zouden juist deze termen met concretere aandacht voor grensoverschrijdende samenwerking kunnen worden bijgestaan. Zet de grensbewoner centraal, was eerder het [pleidooi](#) van prof. dr. Anouk Bollen, directeur ITEM.

Uit de ITEM Reflectie bleek al dat de partijen PvdA en GroenLinks eveneens ambities hebben voor grensoverschrijdende samenwerking en er wensen liggen om kansen beter te benutten en te verstevigen. Hoewel de partijen BBB en PvdA/GroenLinks op verschillende thema's uit elkaar liggen, stemt de conclusie echter positief dat grensoverschrijdende samenwerking geen

controversieel onderwerp hoeft te zijn en hierin voortvarend in de komende vier jaar geïnvesteerd kan worden.

Aanbeveling: Nieuwe Provinciale Staten moet proactief samenwerken over de grens

Grensoverschrijdende samenwerking speelt een bescheiden rol in de Provinciale Statenverkiezingen, bleek uit de [ITEM Reflectie](#). Het is veelal vanuit een socio-economische invalshoek om de regionale economie te versterken door deze over de grens te verbinden. Maar de kansen van grensoverschrijdende samenwerking zijn breder en de huidige grensoverschrijdende opgaven vragen ook om een bredere blik. Gezondheidszorg (en de bereikbaarheid ervan), mobiliteit, energietransitie, arbeidsmarkt, infrastructuur, natuur en klimaat. Het zijn slechts voorbeelden die allen een belangrijk grensoverschrijdend element kennen in grensregio's. Dat vraagt om meer ambitieuze samenwerking en investeringen in de grensoverschrijdende organisatie, zodat er ook capaciteiten bestaan om kansen tot verwezenlijking te brengen.

Uit de verschillende onderzoeken van ITEM is steeds weer gebleken dat een goede organisatie van grensoverschrijdende samenwerking juist noodzakelijk is en het niet als een gegeven kan worden beschouwd. "In deze organisatie hebben de provincies een belangrijke en proactieve rol te vervullen, zowel in euregionaal verband met de buurregio's als in relatie tot het Rijk, de Benelux en Europa.", aldus prof. dr. Anouk Bollen. ITEM raadt dan ook aan om de grensoverschrijdende dimensie te betrekken bij de coalitievorming. Bij de publicatie van de coalitieakkoorden in de grensprovincies zal ITEM wederom een reflectie geven.

Grensoverschrijdende samenwerking niet alleen als kans en ambitie, maar als randvoorwaarde voor succesvol beleid in de grensprovincies!

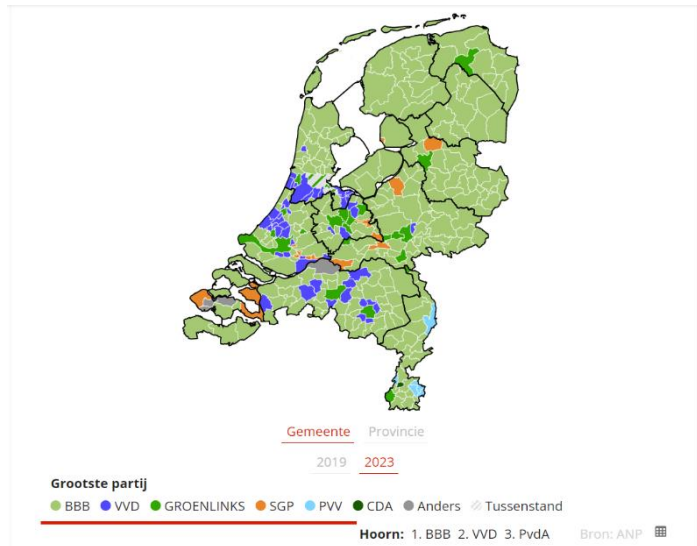
Achtergrond: Uitslagen per grensprovincie

Conform de selectiemethode in de ITEM Reflectie wordt hierbij weer de grens van 3 zetels gehanteerd. Dat wil zeggen dat alle partijen met minimaal 3 zetels worden meegenomen.

Provincie Limburg	Provincie Noord-Brabant
<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 10 zetels • PVV: 6 zetels • VVD: 5 zetels • CDA: 5 zetels • GroenLinks: 4 zetels • SP: 3 zetels • D66: 3 zetels • PvdA: 3 zetels 	<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 11 zetels • VVD: 9 zetels • GroenLinks: 5 zetels • CDA: 4 zetels • SP: 4 zetels • D66: 4 zetels • PVV: 4 zetels • PvdA: 4 zetels
Provincie Zeeland	Provincie Gelderland
<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 9 zetels • PvdA/GroenLinks: 6 zetels • CDA: 5 zetels • SGP: 5 zetels • VVD: 4 zetels 	<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 14 zetels • VVD: 6 zetels • GroenLinks: 5 zetels • PvdA: 5 zetels • CDA: 4 zetels • D66: 3 zetels • CU: 3 zetels • SGP: 3 zetels
Provincie Overijssel	Provincie Drenthe
<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 17 zetels • CDA: 4 zetels • VVD: 4 zetels • GroenLinks: 4 zetels • PvdA: 3 zetels • CU: 3 zetels 	<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 17 zetels • VVD: 4 zetels • PvdA: 4 zetels • CDA: 3 zetels

Provincie Groningen	Eerste Kamer (voorlopig)
<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 12 zetels • GroenLinks: 5 zetels • PvdA: 5 zetels • CU: 3 zetels • Groninger Belang: 3 zetels 	<ul style="list-style-type: none"> • BBB: 17 zetels • VVD: 10 zetels • GroenLinks: 8 zetels • PvdA: 7 zetels • CDA: 5 zetels • D66: 5 zetels • PVV: 5 zetels

In alle provincies is BBB de grootste partij geworden, derhalve ook in de grensprovincies. Dat beeld geldt ook voor de meeste gemeenten. Idem voor veel grensgemeenten. In Limburg vormen Parkstad (Heerlen, Landgraaf, Kerkrade en Beekdaelen) en de gemeenten Venlo en Stein een uitzondering met de PVV als grootste partij. Maastricht en Mook en Middelaar met GroenLinks en Beek met CDA. In Zeeland vormen de uitzonderingen Veere en Reimerswaal met SGP en Vlissingen, Middelburg en Goes met PvdA/GroenLinks. In Noord-Brabant zijn Bergen op Zoom, Breda, Rosendaal, Goirle, Oisterwijk, Waalre en Veldhoven met VVD de uitzondering op de regel, Tilburg met GroenLinks. Noordelijker langs de grens met Duitsland vormen alleen Nijmegen en Groningen met GroenLinks de uitzondering.

Figuur 1: Grootste partij per gemeente, bron: NOS/ANP